

แก้ปัญหามองที่ขอเสริมให้แก้สภาพของมหาวิทยาลัยของรัฐ

.....ระพี สาคริก

ผู้เขียนเรื่องนี้ได้ติดตามข่าวความเคลื่อนไหวสู่สภาพของกลุ่มมหาวิทยาลัยของรัฐ มาตั้งแต่ต้นเดือนกรกฎาคม 2534 ซึ่งความจริงแล้ว เรื่องนี้ปรากฏออกมาให้เห็นเด่นชัด ตั้งแต่ครั้งที่มีการจัดประชุมสัมมนาที่สวนจิตรลดา จังหวัดสมุทรปราการหลายปีมาแล้ว โดยที่ขณะนั้นมหาวิทยาลัยซึ่งยังมีแค่ของรัฐ ถูกเปลี่ยนสังกัดอำนาจ เนื่องจากกระทรวงต่าง ๆ ตามสาขาวิชาที่ถนัด มาอยู่ภายใต้สำนักนายกรัฐมนตรี จนกระทั่งในช่วงถัดมา รัฐก็ได้จัดตั้งทบวงมหาวิทยาลัยขึ้นมาดยขึ้นให้

ก่อนอื่นใคร่ขอกล่าวว่า เราคงต้องยอมรับความจริงหากมีการ เปลี่ยนแปลงว่า การเปลี่ยนแปลงก็คือการเปลี่ยนแปลง หากเสี่ยงส่วนไหนก็จะต้อง เปลี่ยนก็จะต้องเปลี่ยน ประเด็นสำคัญจึงอยู่ที่ว่า จะให้วิธีการเปลี่ยนแปลงสนองสิ่งซึ่งแต่ละคนคิดและ เชื่อมโยงกันว่าเป็นเหตุและผลได้อย่างไร หาใช่เพราะยึดติดรูปแบบมาจากที่อื่น เมื่อเปลี่ยนแล้วทำให้ของจริงกลายเป็นเครื่องประดับไป ซึ่งหากเป็นเช่นนั้น เมื่อนำเอาของใหม่มาใช้งานก็ยังคงจะยุติไปตามเหตุและผลของกันซึ่ง เป็นรูปแบบ

ดังนั้นเราคงจะมองอย่างจำกัดกรอบไว้เพียงภาพอิสรภาพของมหาวิทยาลัยคงไม่ได้แน่ หากควรมองอย่างผู้รู้ถึงโครงสร้างของสิ่งซึ่ง เป็นพื้นฐานรองรับระบบมหาวิทยาลัยคือ กระแสที่เป็นปัญหาอยู่ในระบบสังคมไทยยุคปัจจุบัน เพื่อนำมาใช้เป็นฐานการมองให้ถึง เหตุและผลในอีกด้านหนึ่งของการเปลี่ยนแปลง เพื่อคาดการณ์ได้ว่า เมื่อมหาวิทยาลัยได้รับการปรับ เปลี่ยนให้มีอิสรภาพแล้วจะมุ่งวิถีทางไปยังสภาพใด หากเป็นสิ่งพึงปรารถนาที่จะได้มีโอกาสหาวิธีสนับสนุน หรือเตรียมหาวิธีการป้องกันแก้ไขหากมุ่งไปสู่แนวทางซึ่งส่งผลเสียหาย

หากมองได้ถึงระดับที่ค่อนข้างลุ่มลึก และ เห็นภาพที่ลึกซึ้งกว่า เพียงภาพอิสรภาพของมหาวิทยาลัยแต่มองกันให้ถึงรากฐานที่อยู่ในองค์ประกอบของคนเพื่อรู้ถึงความเป็นคน เนื่องจากเงื่อนไขต่าง ๆ ที่อยู่ในรากฐานของแต่ละคนเป็นตัวกำหนดวิถีการคิดและพฤติกรรม และ เชื่อว่าสิ่งนี้คือหัวใจสำคัญของการศึกษา

จากอดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน ภาพสะท้อนจากพฤติกรรมที่ปรากฏออกมาในรูปลักษณะต่าง ๆ ทำให้เชื่อมั่นว่า เราตกอยู่ในภาวะยึดติดที่ เป็นรูปแบบของวัตถุ ซึ่งเชื่อมโยงไปถึงรูปแบบแนวคิดกันมาช้านานแล้ว ที่ไหนมีค่านี้นั้นย่อมมีสภาพการณ์เช่นนั้นและมีมากขึ้นจนกลายเป็นคนส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งส่วนใหญ่ในระบบการจัดการ ในเมื่อบุคคลากรในมหาวิทยาลัยก็เป็นคนเช่นกัน จึงย่อมได้รับอิทธิพลด้วยไม่มากนัก

กระแสการ เปลี่ยนแปลงในมหาวิทยาลัยเองจากอดีต แม้เพียงสมัย เมื่อมีการสัมมนาที่สวนจิตรลดาผ่านมาถึงปัจจุบัน ก็เปลี่ยนแปลงมาตามกระแสนี้กล่าวด้วยอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เนื่องจากมหาวิทยาลัยก็เป็นส่วนหนึ่งในสังคมนี้ จึงไม่น่าแปลกใจอะไรในเมื่อได้รับกระแสข่าวแม้ไม่เป็นทางการหรือไม่ได้อยู่ที่อำนาจการจัดการที่ปรากฏออกมา เป็นครั้งคราวว่า บางมหาวิทยาลัยมีการสร้างพวกสร้างพ้องบนฐานการถือเอาอามิสรูปแบบต่าง ๆ เป็นเงื่อนไขเพื่อเมื่อตนเองได้มีอำนาจ อีกด้านหนึ่งจะได้รับสิ่งตอบแทนลักษณะต่าง ๆ แม้บางครั้งไม่ปรากฏออกมา เป็นหลักฐานในค่านิยมวัตถุ แต่พฤติกรรมจากด้านหนึ่งกับลักษณะของอีกด้านหนึ่งอันถือเป็นความรู้สึกที่ธรรมชาติได้ให้ไว้แก่แต่ละคน ย่อมรู้สึกได้ไม่มากนัก

ทุกสิ่งทุกอย่าง เป็นสิ่งปรากฏ เปลี่ยนแปลงอยู่ภายใต้กระแสความจริง ซึ่งในแวดวงมหาวิทยาลัย มักเรียกกันจนติดปากว่า"กระแสวิชาการ" และโดยสิ่งซึ่งเป็นความจริงอีกเช่นกันที่กล่าวได้ว่า "การเปลี่ยนแปลงของทุกสิ่งทุกอย่างภายในกระแส มีลักษณะ เป็นวงจรอิสระ" มองเห็นได้ทั้งสองด้าน

บุคคลที่เข้าถึงความจริง หรืออีกนัยหนึ่ง เป็นผู้มีความรู้ฐานการศึกษาภายในตนเองอิสระ จึงไม่เพียงมองสิ่งต่าง ๆ เห็นได้ทั้งสองด้านเท่านั้น หากยังรู้วิธีนำวิชาการในค่านรูปแบบซึ่งเรียนรู้มา ไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมกับ เหตุและผลด้วย คือรู้ว่าในโอกาสใดและโดย เหตุผลใดควรมองจากด้านใด อีกด้านหนึ่ง

ตนเองเชื่อว่า สิ่งที่ได้กล่าวมาแล้วทั้งหมด หากประมวลกันเข้ามาให้ถึงศูนย์กลางจริง ๆ น่าจะกล่าวได้ว่าเป็นอุดมการณ์ของการศึกษาที่เราแต่ละคนกำลังกล่าวถึง และได้มีการกล่าวถึงกันในลักษณะ "อ้างอิง" กันมานานแสนนานแล้ว เนื่องจากจุดนี้เอง เมื่อนำไปสู่ด้านซึ่งใช้ประโยชน์ จะพบภาพที่เรียกกันก็คือ ความเป็นมนุษย์ มีการรับใช้ตนเองและ เป็นนายตนเองซึ่งใครจะ เรียกว่าพึ่งพาตนเอง หรือหากจะพิจารณาในค่านงานอาชีพ จะกล่าวว่า เป็นอาชีพอิสระ แม้จะต้องออกไปรับจ้างใคร ตนเองก็สามารถสานต่อไปถึงชีวิตที่อิสระได้ในวันข้างหน้า ในค่านการศึกษาระดับอุดมศึกษาได้พูดถึงคำว่า "รู้จักคิดเป็น" ก็ตกอยู่ในข่ายนี้ด้วย เนื่องจากคิดได้อย่างไม่ยึดติด ไม่ว่า เรียนมาในสาขาไหน ตนเองจะสามารถมองผ่านภาพงานของสาขานั้น ๆ ลงไปถึงรากฐานของวิชาการ ซึ่งเป็นศูนย์รวมของทุกสาขาได้ไม่ยากนัก คุณภาพของการศึกษาจริง ๆ จึงเป็นสิ่งอิสระ ไม่ขึ้นกับความสูงในตำแหน่งวิชาการหรืออื่นใดที่อยู่ภายนอกของแต่ละคน

ในเมื่อทุกสิ่งทุกอย่างมีการ เปลี่ยนแปลง มีสิ่งซึ่งเป็นเหตุ เป็นผล หรือมีกระแสซึ่งเราอาจ เรียกกันว่าเป็น"วงจร" หรือวัฏจักรบนพื้นฐานความจริง แต่หากบุคคลใดยึดติดในค่านรูปแบบของวัตถุ จะมองเห็นการเปลี่ยนแปลงของสิ่งต่าง ๆ ในลักษณะที่เป็นเส้นตรง เหยียดยาวไปสู่ด้านหน้า แทนที่จะเห็นเป็นวงจรอิสระซึ่งเป็นของจริง

หากความเข้าใจอิสระภาพของมหาวิทยาลัยยังคงเป็นไปในลักษณะและทิศทางเก่า การเปลี่ยนแปลงไปสู่อิสระภาพ ก็คงยิ่งมุ่งกระ เจิกกระ เจิงกันไปใหญ่

คุณภาพการศึกษา หากมีอยู่ในบุคคลย่อมสามารถมองสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่นอกตนเองได้สองด้านและรู้อยู่ในความรู้สึกเป็นธรรมชาติว่า ด้านใดคือพื้นฐานของด้านใดด้วย แม้ในประ เณของมหาวิทยาลัยจริง ๆ แล้วก็หาใช่มหาวิทยาลัยไม่ หากคือคนในมหาวิทยาลัยนั่นเอง และ เมื่อมองได้ถึงคนและมองได้ถึงรากฐานย่อมรู้ได้ว่า อิสระภาพภายในรากฐานจิตใจแต่ละคนเป็นพื้นฐานสำคัญที่กำหนดให้อิสระภาพในการมุ่งสู่ภายนอก ได้รับการกำหนดทิศทางให้มุ่งสู่การสร้างสรรค์ได้อย่างแท้จริงหรือไม่

ในค่านการบริหารงาน หากหวังอิสระภาพที่พ่วงนำสู่การสร้างสรรค์ที่งดงามจริง ๆ บุคคลากรในมหาวิทยาลัยจำเป็นต้องมีอิสระภาพอยู่ในรากฐานก่อนอื่น และความพร้อมพระทัยนี้เอง ที่สามารถนำไปสู่การเลือกสรรบุคคลที่เข้าสู่ตำแหน่งบริหารได้ไม่ยากนัก ไม่ว่าด้านหนึ่งซึ่ง เกิดจากการตัดสินใจของแต่ละ

คนในชั้นพื้นฐานที่บริสุทธิ์ใจ และอีกด้านหนึ่งจากกลุ่มเดียวกัน ก็ไม่มีการเห็นแก่อำิสส่วนตัวซึ่งอาจไ้มา
ในอนาคต

ในค้ำของบุคคลผู้บริหารระดับต่าง ๆ หากมีความพร้อมด้วยคุณภาพหรือมีน้คงอยู่บนรากฐานตนเองที่อิสระ โดยเฉพาะในบรรยากาศซึ่งมีผลต่อการจัดการศึกษา ก่อนอื่น"ย่อมจำเป็นต้องมีความสามารถและความสามารถที่เป็นพื้นฐานสำคัญก็คือการเห็นคนเป็นคน ให้ความสำคัญแก่คนทั้งหลายไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าตนเอง ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่พึงมีอยู่ในจิตวิญญาณ" และสามารถถ่ายทอดกระแสดังกล่าวไ้ได้อย่างต่อเนื่อง จึงน่าจะเป็นความหวังให้อิสระภาพของมหาวิทยาลัยสามารถไปไ้ตลอดรอดฝั่ง และมหาวิทยาลัยจะสามารถถ่ายทอดวิชาการสู่สังคมอย่างไ้ผลด้วย

เมื่อมีการคิดริเริ่ม พื้นฟูกระแสการเปลี่ยนแปลงไปสู่อิสระภาพของมหาวิทยาลัย และเท่าที่ทราบจากข่าว ดูเหมือนจะมาจากที่ประชุมอธิการบดี ในอีกค้ำหนึ่งผู้เขียนเรื่องนี้เชื่อว่า กลุ่มบุคคลผู้เค้คิดริเริ่มทำ ล้วนควรถูกเรียกว่า เป็นนักการศึกษาชั้นนำด้วยกันทั้งนั้น คงตระหนักไ้แล้วว่าพื้นฐานสำคัญของเรื่องนี้ อยู่ที่อิสระภาพในรากฐานจิตใจบุคคลากรในมหาวิทยาลัยแต่ละคน ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่สุดที่พึงต้อง เน้นเป็นความสำคัญอันค้ำแรกของความคิดแก้ปัญหาอย่างผสมกลมกลืนกันไปด้วย เหตุและผล เนื่องจากเป็นพื้นฐานของวงจรอิสระภาพ

หากยังคงยึดมั่นอยู่กับกระแสเก่า ๆ ซึ่งมีการหย่อนยานอยู่มากของรากฐานดังกล่าว และเป็นพื้นฐานความเป็นมนุษย์ภายในอุดมการณ์การศึกษาค้ด้วย ก็ะยิ่งมุ่งกระแสไปสู่อิสระภาพที่มีการ เกาะยึดอำิสรูปลักษณะต่าง ๆ ที่หลากหลายอยู่ภายนอกยิ่งขึ้น ภายในบรรยากาศของสังคมไทยซึ่งกำลัง เปลี่ยนแปลงไปสู่ทิศทางดังกล่าว โดยที่นอกจากไ้ไ้ไ้ห้ระไ้แก่สังคมแล้ว ยังตกเป็นอีกส่วนหนึ่งที่สนับสนุน เช่นที่ชาวบ้านเรียกกันว่า ออกไปทำอะไรต่อมิอะไรข้างนอกอย่างขาดความรับผิดชอบ

โดยที่สภาพการณ์ปัญหาเช่นนี้ ก็มีอิสระค้ด้วยเช่นกัน มันจะเกิดขึ้นอย่างไม่เลือกว่า เป็นบุคคลากรระดับใด แม้ผู้บริหารก็ไ้ละเว้น หากแต่ละคนสามารถแก้ไขที่รากฐานตนเองร่วมไปค้ด้วยไ้ กลุ่มคนแต่ละกลุ่ม มหาวิทยาลัยแต่ละแห่งก็ย่อมไ้ได้รับการแก้ไขไ้ด้วยตัวของมันเอง ระบบก็ย่อมไ้ได้รับการแก้ไข โดยคนระดับล่างซึ่งจะมีอีกสิ่งหนึ่งควบคู่กันไป นั่นคือการยอมรับการเปลี่ยนแปลงของระบบ และปฏิบัติตามกฎระเบียบ ค้ด้วยแรงศรัทธา

หากกลุ่มผู้บริหารที่คิดเปลี่ยนแปลงมีความจริงใจ ก็ควรมีความจริงใจ และไม่เกรงกลัวต่อความยากลำบากใด ๆ ทั้งสิ้น แต่อีกค้ำหนึ่งก็เชื่อว่า ความจริงใจย่อมเป็นพื้นฐานที่ไม่ว่าให้รู้สึกลำบากหรือไม่ลำบาก ที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด ตนเองไม่มีเจตนาที่จะค้ค้ำนหรือสนับสนุน หากซีให้เห็นภาพในอีกค้ำหนึ่ง กับภาพรวมเพื่อหวังว่า หากจะ เปลี่ยนแปลงคงสามารถทำไ้บนพื้นฐานที่สมบูรณ์แบบในทุกชั้นตอน กับอีกประการหนึ่งที่เชื่อว่า นักการศึกษาที่ค้ยอมมีความใจกว้างและอารมณ์สุ่มเยือกเย็น เป็นร่มเงาของความถูกต้องให้กับผู้ซึ่งอยู่ภายใต้ไ้ไ้อาศัย เพื่อพัฒนาวิถีชีวิตขึ้นมาค้ด้วยอุดมการณ์การศึกษาที่เป็นความหวังของสังคมไ้ได้อย่างแท้จริง.